

Darko MARINKOVIĆ

SUZBIJANJE ORGANIZOVANOG KRIMINALITETA U REPUBLICI SRBIJI – NORMATIVNI ASPEKTI I POSTIGNUTI REZULTATI

Uvodna razmatranja

Međunarodna zajednica je danas dostigla takav nivo organizovanosti i složenosti kakav je donedavno bilo teško i zamisliti, dok globalnu budućnost karakterišu dva velika, aktuelna trenda.¹ Prvi, integracijski, obeležava globalizacija, demokratizacija i humanost. U njemu su do skoro neprobojne međudržavne granice postale izuzetno porodne, a kanali za međusobne kontakte država progresivno su prošireni kao posledica revolucije u razmeni podataka. Jednom rečju, svet je prerastao "sistem zidova" i prešao u "sistem mreža", u kome se intenzivne aktivnosti agencija za bezbednost, obaveštajnu delatnost i odbranu u internacionalnim odnosima, u periodu nakon hladnog rata i prevaziđene opasnosti od "blokovskih neprijatelja", preusmeravaju u pravcu kontrolisanja kriminaliteta, naročito organizovanog.² Drugi trend je suprotan prvom - dezintegracija je osnovna odlika onog dela sveta koji ne pripada područjima "bogatih demokratija", i koji u mnogome slični na "ogroman kotao koji polako ključa, potpaljen snažnim unutrašnjim silama".³

Prema podacima Europolu u 2002. godini na području Evropske unije je kriminalno delovalo oko 4.000 organizovanih kriminalnih grupa, sa približno 40.000 svojih članova.⁴ Pored kriminalnih udruženja koja isključivo potiču iz

---

¹ Kegley, C., Raymond, G.: *Exorcising the Ghost of Westphalia - Building World Order in the New Millennium*, New Jersey, 2002, str. 156.

² Edwards, A., Gill, P.: The politics of "transnational organized crime": discourse, reflexivity and narration of the "threat". - U: *British Journal of Politics and International Relations*, br. 2, June 2002, str. 245.

³ Kegley, C., Raymond, G., op. cit., str. 167.

⁴ *Organized Crime Situation Report 2004 - Focus on the threat of cybercrime*, Council of Europe, Strasbourg, December 2004, str. 37.

zemalja članica EU, u Evropi su danas prisutne i brojne zločinačke grupacije Kineza, Vijetnamaca, Kolumbijaca, severnoafrikanaca i sl. Ni u drugim delovima sveta situacija nije nimalo ružičastija. Tako npr. na severnoameričkom kontinentu zloupotrebe droge ostaju značajno kriminalnopolitičko pitanje, kao i posebno visok nivo nasilja povezan sa distribucijom i korišćenjem narkotika. Iako različit po korenima, u Kanadi i SAD-u se danas mogu uočiti progresivne sličnosti evolucije organizovanog kriminaliteta, koje se pre svega manifestuju kroz procese "pranja" nezakonito stečenog novca.⁵ Susedne geografske pozicije i visok stepen razvoja nacionalnih ekonomija ovih dveju država predstavljaju snažne centripetalne faktore koji "mame" organizovane kriminalne grupe na ilegalne aktivnosti i infiltraciju u legitimne, odnosno legalne, privredne tokove.

Iako je u stručnoj literaturi, pisanim i elektronskim medijima, kao i svakodnevnom govoru, prisutna prava hiperinflacija izraza "organizovani kriminalitet", on ipak ne predstavlja ekskluzivni proizvod vremena u kome živimo. Proces njegovog konstituisanja u jedan od najozbiljnijih problema sadašnjice otpočeo je pre više desetina godina i ni u kom slučaju nije tekao pravolinijski i bez oscilacija. Sjedinjene Američke Države su među prvima imale bliski susret sa ovim oblikom kriminalnog manifestovanja, pa su i prve pristupile iznalaženju i primeni zakonskih i drugih mehanizama namenjenih njegovom suzbijanju. Iskustva stečena na tom polju u ovoj zemlji poslužila su drugima. Ipak, može se zaključiti da je mali broj država koje su ozbiljno shvatile problem organizovanog kriminaliteta i pre nego što su same osetile njegove pogubne učinke. Italija, koja se smatra kolevkom mafije, prvi zakon namenjen njenom suzbijanju donela je sredinom pedesetih godina XX veka, ali u odlučan obračun sa organizovanim kriminalitetom ulazi tek krajem osamdesetih, nakon nekoliko ubistava sudija i tužilaca koji su mu se odlučno suprotstavili. Tokom druge polovine XX veka zemlje koje su svoja društva gradile na idejama socijalizma i revolucije proleterijata, u skladu sa vladajućom ideologijom, kriminalitet su tretirale kao relikv prošliosti, a njegove organizovane forme bile su, prema njihovim navodima, svojstvene samo "trulim" kapitalističkim sistemima. Međutim, spuštanjem zavese i nimalo prijatnim buđenjem iz "sna komunizma" suočile su se sa grubom stvarnošću - morale su iznaći efikasnu strategiju suzbijanja organizovanog kriminaliteta koji je bio u vrtoglavom rastu, u uslovima nedostatka materijalno-tehničkih sredstava, pravne regulative i ljudskih potencijala.

---

⁵ Adamoli, S., Di Nicola, A., Savona, E., Zoffi, P.: *Organized Crime - Around the World*, Helsinki, 1998, str. 24.

Proces intenzivnog uobličavanja i definisanja strategije suzbijanja organizovanog kriminaliteta u zemljama Zapadne Evrope traje oko dve decenije unazad, fokusirajući se najvećim delom na reakciju krivičnog zakonodavstva i međudržavnu (policijsku i pravosudnu) saradnju na tom planu. Republika Srbija se među poslednjima prihvatilo tog nezahvalnog i veoma teškog posla, što ima svoje i dobre i loše strane. Dobre su te da se komparativnom analizom može učiti na tuđim greškama i preuzeti, naravno ne mehanički, najbolja rešenja, dok su loše strane što se ipak prilično kasno pristupilo rešavanju ovih problema, u vreme kada je organizovani kriminalitet pustio duboke i jake korene, te naneo velike štete društvu i državi.⁶

Organizovani kriminalitet u Republici Srbiji do kraja 2001. godine – "negiranje" postojanja problema

Saznanja o organizovanom kriminalitetu, percepcija njegove strukture i rasprostranjenosti, velikim delom, ako ne i presudno, uslovljeni su karakterom aktivnosti organa formalne socijalne kontrole i njihovim polaznim osnovama. Samo one kriminalne radnje koje se istražuju ili analiziraju sa aspekta kriterijuma koji čine biće organizovanog kriminaliteta, postaju vidljive i prepoznatljive kao organizovani kriminalitet. Razumevanje ovog oblika kriminalnog manifestovanja u velikoj meri zavisi i od širih državnih prioriteta, te od toga šta samo društvo smatra naročitom pretnjom u datom trenutku.

Govoriti o prisutnosti organizovanog kriminaliteta u određenom društvu nezahvalno je iz najmanje dva razloga. Prvi proizilazi iz jednog od njegovih osnovnih fenomenoloških obeležja, a to je prikrivenost ispoljavanja i visoko izražena tamna brojka, dok se drugi tiče činjenice da organizovani kriminalitet često podrazumeva izvesne veze sa javnom vlašću. Iskaz državnih organa o njegovoj prisutnosti u društvu, istovremeno povlači i ozbiljnu opasnost od samooptuživanja, posebno ako se iz određenih razloga, najčešće nepoznavanja samog bića organizovanog kriminaliteta, po automatizmu stavlja znak jednakosti između njih. Možda se upravo zato u Srbiji tokom devedesetih godina prošlog veka od strane reprezenata državne vlasti odlučno negirala činjenica o zastupljenosti organizovanog kriminaliteta, u isto vreme kada se u Zapadnoj Evropi ili nekim zemljama iz

---

⁶ Marinković, D.: Organizovani kriminalitet – izazov krivičnom zakonodavstvu.- U: *Bezbednost*, Beograd, broj 2, 2004, str. 193.

našeg okruženja to pitanje i nije postavljalo, već se polazilo od shvatanja da je organizovani kriminalitet, kao i kriminalitet uopšte, u svakom društvu više ili manje prisutan, uz direktan prilaz izgradnji adekvatnih zakonskih rešenja namenjenih njegovom suzbijanju. Kao poseban kriminalni fenomen, on ni na koji način nije bio predmet regulative krivičnog zakonodavstva Srbije, pa je sasvim razumljivo da nije bilo ni krivičnih prijava, optužnica ili presuda koje bi se odnosile na njega. Sa druge strane, utisak je da je realnost bila mnogo drugačija, te da je organizovani kriminalitet u društvu izloženom tranziciji, ratnom okruženju, ekonomskim i svakim drugim sankcijama, i te kako bio prisutan.

Tokom poslednje decenije XX veka bilo je izuzetno mnogo fizičkih i oružanih sukoba (obračuna), posebno u Beogradu, u kojima je ranjen ili lišen života veliki broj lica za koja se sumnjalo, ili su ona sama to izjavljivala,⁷ da su sa druge strane zakona, udružena u kriminalne grupe - tzv. klanove (Voždovački, Surčinski, Zemunski itd.). Njihov povod može se samo pretpostavljati, a najverovatnije velikim delom leži u raspodeli interesnih sfera i sticanju primata u njima, neraščišćenim međusobnim odnosima i tsl. Karakteristika takvih obračuna bila je izuzetna organizovanost i isplaniranost, odnosno profesionalnost u izvršenju, pa u gotovo nijednom od njih, nakon preduzetih operativnih i procesnih mera i radnji (blokada, potera, uviđaj i sl.), policija nije imala dovoljno relevantnih činjenica za podnošenje krivičnih prijava, da i ne govorimo o pokretanju postupaka prema odgovornim licima. Potvrda stava da je organizovani kriminalitet bio prisutan u našem društvu i mnogo pre nego što je to zvanično potvrđeno u krivičnim postupcima, sadržana je i u operativnim saznanjima MUP-a, pretočenim u dokument pod nazivom "Kriminalne grupe i pojedinci koji se bave organizovanim kriminalom na teritoriji Republike Srbije", iz 2001. godine. Sačinjen je nakon promene vlasti, krajem 2000-te i prvoj polovini 2001. godine, i u njemu je iznet podatak da na teritoriji Srbije u to vreme deluje veliki broj organizovanih kriminalnih grupa, koje se bave najraznovrsnijim nezakonitim delatnostima, a formirane su "u prethodnom periodu". Ova, tzv. "Bela knjiga srpskog kriminala", predstavlja prvi zvaničan državni dokument koji pod oznakom "tajnosti" sistematizuje saznanja policije, prikupljena iz područnih organizacionih jedinica (SUP-ova), koja se tiču kriminalnih grupa, njihovih vođa i pripadnika, kao i nezakonitih radnji kojima se bave. Iako je u početku strogo čuvana, njeno postojanje je krajem 2001. godine obelodanio sam ministar unutrašnjih poslova.

---

⁷ Knežević, A., Tufegdžić, V.: *Kriminal koji je izmenio Srbiju*, Beograd, 1995; takođe i dokumentarni film: *Vidimo se u čitulji*, 1995.

Prema ovom dokumentu, MUP Republike Srbije evidentirao je 118 organizovanih kriminalnih grupa sa ukupno 541 članom. Sekretarijat UP u Beogradu je na svojoj teritoriji identifikovao 13 organizovanih kriminalnih grupa sa ukupno 76 članova izvršilaca krivičnih dela po opštem kriminalitetu, nakon kojeg slede SUP Šabac i Požarevac sa po 9 identifikovanih kriminalnih grupa, Niš 6, Kruševac, Leskovac, Sremska Mitrovica i Zrenjanin sa 5, itd. Organizovane kriminalne grupe i samostalni izvršiocu su prikazani po vrstama nezakonite delatnosti koje preduzimaju. Tako je u kategoriju kriminalnih grupa koje se bave raznovrsnim nezakonitim delatnostima svrstano 50 grupa sa 230 članova i 59 samostalnih izvršilaca. Za oduzimanje, krijumčarenje i preprodaju motornih vozila, te falsifikovanje saobraćajne dokumentacije, specijalizovane su 24 evidentirane grupe sa 95 članova i 28 samostalnih izvršilaca. Kriminalci koji se bave krijumčarenjem i nedozvoljenom trgovinom opojnih droga udruženi su u 20 organizovanih kriminalnih grupa sa 110 članova i 17 samostalnih izvršilaca. Krivična dela sa elementima nasilja (ubistva, otmice, razbojništva, iznude i dr.) vrši 15 evidentiranih grupa sa 56 članova i 20 samostalnih izvršilaca. Trgovinom "belim robljem" i organizovanjem prostitucije bave se dve kriminalne grupe sa 4 člana i 22 samostalna izvršiocu. Na kraju, krivična dela iz oblasti privrednog kriminaliteta vrši osam grupa sa 40 članova i 59 samostalnih izvršilaca (ove organizovane grupe i pojedince prikazalo je samo 11 SUP-ova i to kao trgovce naftom i naftnim derivatima, preprodavce deviza i krijumčare cigareta).⁸

---

⁸ Analizirajući sadržinu navedenog dokumenta, mogu se izvući sledeći zaključci: 1) na teritoriji Srbije je u periodu 2000-2001 godine postojao veći broj kriminalnih grupa, koje su u manjem broju slučajeva brojale više od deset članova, dok su najčešće uključivale tri do šest lica; 2) kriminalne grupe su gotovo po pravilu formirane prema prostornom kriterijumu, obuhvatajući lica iz jednog dela grada, celog grada ili određenog kraja; 3) između pojedinih pripadnika grupe česte su rodbinske, kumovske ili prijateljske veze koje datiraju još iz detinjstva, što kriminalnu grupu čini kompaktnijom i jačom; 4) izvesne kriminalne grupe koje potiču iz većih gradova imaju i svoje "satelite", tj. manje isturene podgrupe koje za njihov račun deluju u drugim gradovima; 5) najveći broj kriminalnih grupa vrši raznovrsna krivična dela čiji je cilj sticanje novca i drugih vrednosti, mada nije zanemarljiv ni broj grupa specijalizovanih za vršenje određenih nezakonitih delatnosti, pre svih krađu i preprodaju motornih vozila i trgovinu narkoticima; 6) u izvesnim slučajevima uslov za ulazak u kriminalnu grupu jeste da je kandidat prethodno izvršio neko ubistvo ili pokušao nekog da ubije; 7) pripadnici kriminalnih grupa su gotovo po pravilu naoružani; 8) odnosi između samih kriminalnih grupa variraju u dijapazonu od apsolutne saradnje u vršenju određenih nezakonitih delatnosti, pa do surovih obračuna i fizičkih likvidacija; 9) u kriminalnim grupama jasno se izdvajaju njihove vođe; 10) pripadnici, a posebno čelni ljudi kriminalnih grupa, često nisu osobe koje se mogu tretirati kao višestruki povratnici prema odredbama KZ-a. Neki od najistaknutijih se uopšte ne mogu naći u evidencijama kao osuđivani za bilo koje krivično delo, i pored toga što je protiv njih podneto i dvadeset, trideset pa i više krivičnih prijava, nekada i za najteža krivična dela. To upućuje na zaključak da prema svedocima i žrtvama

Normativni i organizacioni aspekti suzbijanja organizovanog kriminaliteta u Republici Srbiji nakon 2001. godine

Do donošenja Zakonika o krivičnom postupku⁹ iz 2001. godine, krivično pravo Srbije, kako materijalno tako i procesno (kao ni druge grane prava), nije sadržalo niti jednu normu koja se odnosila na organizovani kriminalitet. Jedino su u krivičnom materijalnom pravu slučajevi organizovanog vršenja krivičnih dela, zbog njihove povećane opasnosti, bili predviđeni kao poseban vid saučesništva (organizovanje zločinačkog udruženja), odnosno kao posebna krivična dela ili teži oblici postojećih inkriminacija, što se naravno, ni u kom slučaju ne može tretirati kao normiranje organizovanog kriminaliteta. Donošenjem pomenutog Zakonika ovaj pojam nije definisan, niti je predviđen poseban postupak za krivična dela organizovanog kriminaliteta, a u celokupnom zakonskom tekstu izraz "organizovani kriminalitet" je pomenut samo na jednom mestu. Naime, članom 232, kojim je normiran nadzor telefonskih i drugih razgovora ili komunikacija drugim tehničkim sredstvima i optička snimanja lica, predviđa se da istražni sudija može narediti primenu ove mere protiv lica za koja postoje osnovi sumnje da su sama ili sa drugim, izvršila, između ostalog, i krivična dela sa elementima organizovanog kriminala - falsifikovanje i "pranje" novca, neovlašćenu proizvodnju i stavljanje u promet opojnih droga, nedozvoljenu trgovinu oružjem, municijom ili eksplozivnim materijama i trgovinu ljudima.

Prvi, početni normativni osnov borbe protiv organizovanog kriminaliteta ustanovljen je Zakonom o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala¹⁰ (ZONDOSOK), koji je donet jula 2002. godine. Njime su uvedeni posebni organi za otkrivanje, gonjenje i suđenje učinilaca krivičnih dela organizovanog kriminala i predviđena njihova posebna nadležnost u ovim slučajevima. Pet meseci nakon donošenja ZONDOSOK-a, izmenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku (ZKP),

---

primenjuju pretnje i zastrašivanja, ali i da raznim koruptivnim vezama utiču na policiju, tužilaštvo i sud; 11) radius operandi kriminalnih grupa je najvećim delom cela teritorija Srbije, ali one, prema potrebi, deluju i u Crnoj Gori. Izvestan broj ovih grupa je uspostavio blisku saradnju sa kriminalnim organizacijama iz susednih zemalja, pa i šire; 12) vršenjem krivičnih dela pripadnici kriminalnih grupa stekli su veliki kapital, koji najčešće legalizuju kroz kupovinu nekretnina i privredne ili industrijske investicije, poput trgovine naftom, nabavke vrednih proizvodnih mašina i sl.

⁹ *Službeni list SRJ*, br. 70, 2001 godine.

¹⁰ *Službeni glasnik RS*, br. 42, 2002 godine.

decembra 2002. godine, uveden je u krivičnoprocesno zakonodavstvo Srbije poseban postupak za krivična dela organizovanog kriminala.

Maja 2006. godine donet je novi Zakonik o krivičnom postupku,¹¹ koji je trebalo da počne sa primenom 1. juna 2007. godine, ali je ista odložena do kraja 2008. godine. U vreme pisanja ovog rada u izradi je i Nacrt Zakona o državnim organima u postupku za krivična dela organizovanog kriminala i druga posebno složena krivična dela, koji bi trebao da bude supstitut sadašnjem ZONDOSOK-u.

Ekspanzijom organizovanog, kao i drugih teških oblika kriminaliteta, nametnula se potreba iznalaženja takvih dokaznih radnji koje će biti adekvatne za njegovo otkrivanje i dokazivanje. Uključujući u sebe nove tehnologije, savremena naučna znanja i donekle promenjene kriminalno - političke ciljeve, takve mere i radnje moraju činiti dobru osnovu za efikasan rad policije i organa pravosuđa. Iako u savremenoj nauci krivičnog prava, kao i praksi suzbijanja zločina, nema njihovog jedinstvenog i opšteprihvaćenog naziva, ove radnje se najčešće definišu kao "specijalne" ili "posebne". S obzirom na činjenicu da se specijalnim istražnim radnjama duboko ulazi u sferu sloboda i prava građana, njihova primena mora biti precizno podvedena pod pravne norme i u skladu sa određenim načelima, od kojih se posebno izdvajaju načela legaliteta, supsidijariteta, srazmernosti i sudskog nadzora. Može se reći da su u zakonodavstvu Srbije, pri definisanju specijalnih istražnih radnji, ispoštovani standardi i načela koja se zahtevaju u većini zemalja, i koji u stvari predstavljaju njihove opšte, univerzalne principe primene. ZKP iz 2001 godine, sa svojim kasnijim izmenama i dopunama, ove mere i radnje nije normirao na jednom mestu, niti je, kako bi sa stanovišta pravne tehnike bilo celishodno, to učinjeno u okviru posebne glave. Tako je član 232 normirao radnju nadzora i snimanja telefonskih i drugih razgovora i optička snimanja lica, dok je angažovanje prikriivenog islednika, te preduzimanje simulovanih poslova i usluga i kontrolisana isporuka propisano u okviru posebne glave koja se odnosi na krivična dela organizovanog kriminaliteta. Novi ZKP na drugačiji, i moglo bi se reći logičniji pravno-tehnički način, propisuje konkretne specijalne istražne tehnike, kao i uslove njihove primene. U njemu se koristi izraz "posebne dokazne radnje" i iste su normirane u okviru istoimene glave. Smatramo pozitivnim i rešenje novog ZKP-a, prema kome se posebne odredbe predviđene za krivična dela organizovanog kriminaliteta, sadržane u ZKP-u iz 2001. godine u posebnoj glavi, utapaju u jedinstveno, opšte biće

---

¹¹ *Službeni glasnik RS*, br. 46, 2006 godine.

krivičnog postupka, čime je izbegnuta njegova nepotrebna fragmentacija, uz proširenje mogućnosti primene posebnih dokaznih radnji i na druga krivična dela, ne samo ona koja spadaju u organizovani kriminalitet.

Danas gotovo niko ne osporava opravdanost postojanja i primene specijalnih (posebnih) istražnih mera i radnji u suprotstavljanju savremenim kriminalnim formama. Šta više, sa pojačanom frekventnošću i intenzitetom terorističkih napada u svetu, kao i eskalacijom raznih oblika organizovanog kriminaliteta i korupcije, sve je prisutnije širenje upotrebe ovakvih istražnih tehnika u praksi, odnosno zahteva za njihovim uvođenjem u krivičnu proceduru. Od posebnog značaja je pitanje primene posebnih dokaznih radnji ne samo u represivne svrhe, odnosno u cilju pribavljanja indicija i dokaza o izvršenim krivičnim delima, već i preventivno, tj. radi dolaženja do saznanja o planiranju ili pripremanju određenih zločina. Iako se proaktivna ili preventivna upotreba tako složenih i osetljivih istražnih metoda, posebno sa stanovišta povrede ljudskih prava, može podvrći ozbiljnoj kritici, tendencija je da ona ipak bude moguća, tj. zakonom predviđena i u praktičnom radu zastupljena. To je uvaženo i novim ZKP-om Srbije, prema kome se posebne dokazne radnje mogu primeniti kako u represivne, tako i preventivne svrhe.

Nevoljnost i strah žrtava i drugih svedoka da daju iskaz o zločinima koji se ispoljavaju u miljeu organizovanog kriminaliteta, u značajnoj meri eliminiše uspešnost podnetih tužbi protiv njegovih nosilaca. Strah od odmazde zbog potencijalnog svedočenja duboko je ukorenjen u svest potencijalnih svedoka, s obzirom da su mnogi od onih koji su "progovorili" bili ubijeni. U zakonodavstvo Srbije (ZKP) institut svedoka saradnika uveden je 2002. godine na takav način da su njegova brojna rešenja velikim delom bila diskutabilna, postajući ubrzo predmet ozbiljne naučne kritike. Novi Zakonik o krivičnom postupku materiju svedoka saradnika reguliše na znatno precizniji i obuhvatniji način, iako je opšti zaključak da izvesne kontraverze u vezi sa ovim institutom teško mogu biti u potpunosti eliminisane.

U krivičnim postupcima većeg broja država se tokom poslednje decenije XX veka počela posvećivati znatnija pažnja i žrtvama krivičnih dela, što je zatim prošireno i na svedoke, s obzirom na sličnost njihovog položaja. Pritisci na svedoke su danas sve češći, istovremeno ukazujući da njihova zaštita predstavlja težak problem u kome je neophodno pomiriti nužnost traganja za istinom (što zahteva potpun, otvoren i tačan iskaz), s jedne strane, sa zaštitom života ili fizičkog integriteta svedoka, sa druge. Prema

preporukama Saveta Evrope¹², dve su oblasti u kojima je neophodna posebna zaštita svedoka - u postupcima dokazivanja organizovanog kriminaliteta i, u drugom slučaju, kod posebno osetljivih (ugroženih, ranjivih) svedoka. Pored nekih procesnih mehanizama zaštite svedoka u zakonodavstvu Srbije predviđenih ZKP-om iz 2001. godine, koji postoje kako u okviru redovnog, tako i u okviru postupka za dela organizovanog kriminaliteta, te odgovarajućih rešenja u ZONDOSOK-u i Zakonu o organizaciji i nadležnosti državnih organa u postupku protiv učinilaca ratnih zločina¹³, pitanje zaštite učesnika u krivičnom postupku sveobuhvatno je rešeno novim ZKP-om. Tehnička pitanja realizacije samog postupka zaštite predviđena su sistemskim Zakonom o programu zaštite učesnika u krivičnom postupku¹⁴, donetim septembra 2005. godine. Treba napomenuti i da Zakon o policiji¹⁵ sadrži izvesna rešenja koja se odnose na zaštitu žrtava i drugih lica koja mogu dati važne podatke u pretkrivičnom postupku.

U Srbiji je specijalizacija državnih organa nadležnih za suzbijanje organizovanog kriminaliteta sprovedena kako u odnosu na policiju i tužilaštvo, tako i u odnosu na sud. Sve je započelo krajem 2000. godine i formiranjem "Poskoka" - specijalizovane radne grupe u okviru Uprave kriminalističke policije MUP-a. "Poskok" je prevashodno imao zadatak da sistematizuje operativne podatke, dostavljene od strane područnih sekretarijata unutrašnjih poslova, o identifikovanim kriminalnim grupama koje deluju na području Srbije, njihovim nezakonitim delatnostima, vođama i članovima. Kao rezultat takvog rada sačinjena je svojevrsna, prethodno pomenuta studija "Kriminalne grupe i pojedinci koji se bave organizovanim kriminalom". U 2001. godini "Poskok" je prestao sa radom, a oktobra meseca iste godine formirana je Uprava za borbu protiv organizovanog kriminala – UBPOK, na nivou Ministarstva unutrašnjih poslova. Ova uprava je sastavljena od iskusnih pripadnika kriminalističke policije MUP-a Srbije i zadužena za sprovođenje operativnih obrada krivičnih dela organizovanog kriminaliteta. Izmenama unutrašnje organizacije i sistematizacije Ministarstva unutrašnjih poslova, koje su sprovedene u drugoj polovini

---

¹² Preporuke Komiteta ministara Saveta Evrope, poput Preporuke (97)13 o zastrašivanju svedoka i pravima odbrane, Preporuke (85)4 o nasilju unutar porodice, Preporuke (85)11 o položaju žrtve u okviru krivičnog prava i krivičnog postupka, Preporuke (87)21 o pomoći žrtvama i sprečavanju viktimizacije, kao i Preporuka (2005) 9 o zaštiti svedoka i saradnika pravde.

Sve ove preporuke mogu se naći na sajtu Saveta Evrope - <http://www.coe.int/>, odnosno Internet adresi: <http://www.coe.int/T/CM/System/WCDsearch.asp>

¹³ *Službeni glasnik RS*, broj 67/03.

¹⁴ *Službeni glasnik RS*, broj 111/2005. Zakon je stupio na snagu 1 januara 2006 godine.

¹⁵ *Službeni glasnik RS*, broj 111/2005.

2005. godine, UBPOK je promenio status i postao Služba za borbu protiv organizovanog kriminala, u okviru Uprave kriminalističke policije MUP-a.

U 2002. godini izvršena je reorganizacija MUP-a Republike Srbije na najvišem nivou tako što je dotadašnji Resor Državne bezbednosti izmešten iz MUP i transformisan u Bezbednosno-informativnu agenciju (BIA).¹⁶ Članom 12 Zakona o BIA-i određeno je da pripadnici Agencije u otkrivanju, praćenju, dokumentovanju, sprečavanju, suzbijanju i presecanju delatnosti organizacija i lica usmerenih na vršenje organizovanog kriminala i krivičnih dela sa elementom inostranosti, unutrašnjeg i međunarodnog terorizma i najtežih oblika krivičnih dela protiv čovečnosti i međunarodnog prava i Ustavom utvrđenog poretka i bezbednosti Republike, primenjuju ovlašćenja utvrđena zakonom i drugim propisima koje primenjuju ovlašćena službena lica i radnici na određenim dužnostima ministarstva nadležnog za unutrašnje poslove, u skladu sa propisima o unutrašnjim poslovima. U tom smislu i ovu agenciju možemo tretirati kao poseban državni organ koji je, između ostalog, specijaliziran i za problematiku suzbijanja organizovanog kriminaliteta. Takva konstatacija je još više postala opravdana nakon izmena ZKP-a iz septembra meseca 2005. godine,¹⁷ kojim je, između ostalog, u preduzimanju tzv. specijalnih istražnih tehnika (čl. 232, 504lj ZKP-a), koje svoju primenu nalaze pre svega u suzbijanju organizovanog kriminaliteta, BIA izjednačena sa organima unutrašnjih poslova.

Formiranje navedenih specijalizovanih organa u okviru MUP-a nadležnih za problematiku suzbijanja organizovanog kriminaliteta, prethodilo je aktivnostima zakonodavca da sredinom 2002. godine donese pomenuti Zakon o organizaciji i nadležnosti državnih organa u suzbijanju organizovanog kriminala – ZONDOSOK, koji je nakon toga više puta menjan.¹⁸ U skladu sa samim nazivom, njime je predviđeno formiranje posebnih državnih organa zaduženih za pomenutu problematiku, i to: 1) u okviru Okružnog javnog tužilaštva u Beogradu Posebno odeljenje za suzbijanje organizovanog kriminala – Specijalno tužilaštvo; 2) u MUP-u RS Služba za suzbijanje organizovanog kriminala; i 3) u Okružnom sudu u Beogradu - prvostepeno, kao i u Apelacionom sudu - drugostepeno, Posebno odeljenje za postupanje u predmetima krivičnih dela organizovanog kriminala. Takođe je pri Okružnom zatvoru u Beogradu predviđeno formiranje i Posebne pritvorske jedinice.

---

¹⁶ Zakon o Bezbednosno-informativnoj agenciji, *Službeni glasnik RS*, broj 42, od 19. 06. 2002.

¹⁷ *Službeni glasnik RS*, broj 85 iz 2005.

¹⁸ *Službeni glasnik RS*, broj 42/02, 27/03, 39/03, 67/03, 29/04, 45/05 i 61/05.

Ako ZONDOSOK-om nije drugačije određeno, na Specijalno tužilaštvo se primenjuju odredbe zakona kojim se uređuje javno tužilaštvo, a samim njegovim radom rukovodi Specijalni tužilac za suzbijanje organizovanog kriminala (Specijalni tužilac), koga postavlja Republički tužilac iz reda javnih tužilaca i zamenika javnih tužilaca koji ispunjavaju uslov za izbor za okružnog javnog tužioca, uz pismenu saglasnost lica koje se postavlja. Za postupak suđenja u predmetima krivičnih dela organizovanog kriminala, prema odredbama ZONDOSOK-a, nadležan je Okružni sud u Beogradu, kao prvostepeni za teritoriju Republike Srbije, dok je za odlučivanje u drugom stepenu nadležan Apelacioni sud. U skladu sa tim, u Okružnom sudu je obrazovano Posebno odeljenje za postupanje u predmetima krivičnih dela organizovanog kriminala (Posebno odeljenje Okružnog suda), u široj javnosti poznato kao "Specijalni sud", čijim radom rukovodi predsednik koga postavlja predsednik Okružnog suda, iz reda sudija raspoređenih na rad u Posebnom odeljenju. S druge strane, u Apelacionom sudu je trebalo da se obrazuje Posebno odeljenje za postupanje u drugom stepenu za krivična dela organizovanog kriminaliteta. Međutim, niti Apelacioni sud, pa samim tim ni pomenuto odeljenje, u vreme pisanja ovog rada (zaključno sa aprilom 2007. godine) još uvek nisu formirani.

U Okružnom zatvoru u Beogradu, u skladu sa ZONDOSOK-om, obrazovana je posebna pritvorska jedinica za izdržavanje pritvora određenog u krivičnom postupku za krivična dela organizovanog kriminala (Posebna pritvorska jedinica). Ministar nadležan za pravosuđe bliže uređuje organizaciju, rad i postupanje sa pritvorenicima u Posebnoj pritvorskoj jedinici, u skladu sa Zakonikom o krivičnom postupku i Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija.

Postignuti rezultati u suzbijanju organizovanog kriminaliteta u Republici Srbiji u proteklom periodu

Vlada Republike Srbije proglasila je 2002. godinu godinom borbe protiv kriminaliteta i korupcije, a sam MUP je kao svoje strateško opredeljenje u prvi plan stavio suzbijanje organizovanog kriminaliteta. Kako je ova "borba" izgledala u toj, kao i godinama koje su sledile, prikazaćemo iz podataka MUP-a.

U Izveštaju o radu MUP-a Republike Srbije za 2002 godinu¹⁹ navodi se da je u Srbiji, nakon razbijanja najznačajnijih paradržavnih centara moći i vrha kriminalne piramide, koje je realizovano u prvoj fazi borbe protiv organizovanog kriminaliteta, u toku 2002. godine nastavljeno sa aktivnostima na razotkrivanju organizovanih kriminalnih grupa, njihovih pripadnika i kriminalnih radnji koje preduzimaju. U tome je poseban doprinos dala Uprava za borbu protiv organizovanog kriminaliteta, koja je u toku 2002. godine kadrovski i tehnički ojačana. U sprovedenim akcijama prijavljena su 234 pripadnika različitih organizovanih kriminalnih grupa, od kojih su 104 lišena slobode zbog učešća u izvršenju 286 najtežih krivičnih dela. Uspešno je realizovano i dokazivanje organizovanih oblika izbegavanja fiskalnih obaveza i dažbina, koje je sprovedeno kroz poslovne odnose sa tzv. "fantomskim firmama". U oblasti suzbijanja opšteg kriminaliteta, aktivnost je prioritarno usmerena na rasvetljavanje najtežih krivičnih dela izvršenih tokom 2002. i ranijih godina, posebno onih sa elementom nasilja i uz upotrebu vatrenog oružja koja su izazvala uznemirenje javnosti, te suzbijanje delovanja organizovanih kriminalnih grupa koje se bave krijumčarenjem opojnih droga i oružja, preprodajom kradenih vozila, falsifikovanjem novca i sl. I pored smanjenja najtežih krivičnih dela, tokom 2002. godine evidentirani su pojedinačni međusobni obračuni kriminalaca, koji su najčešće motivisani neraščišćenim odnosima između članova kriminalnih grupa.

MUP RS ističe da su u borbi protiv organizovanog kriminaliteta i tokom 2003. godine ostvareni značajni rezultati.²⁰ Nastavljena je aktivnost na eliminisanju tzv. "auto mafije", značajno je sužen prostor delovanja "duvanske" i "naftne mafije", te sprovedeno niz uspešnih akcija u borbi protiv "narko mafije" i trgovine ljudima. Zapaženi rezultati su ostvareni i na suzbijanju drugih oblika organizovanog kriminaliteta, kao što su otkrivanje ilegalnih štamparija falsifikovanog novca, suzbijanje novih pojava oblika privrednog kriminaliteta, itd. Istaknuto je da u 2003. godini, sa aspekta rada i ostvarenih rezultata u borbi protiv organizovanog kriminaliteta, posebno

---

¹⁹ *Izveštaj o radu MUP-a Republike Srbije u 2002 godini*; Internet:

[http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/\\$FILE/izvestaj2002.doc](http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/$FILE/izvestaj2002.doc)

²⁰ *Vlada Republike Srbije: Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2003 godini*, Beograd, 2004; Internet:

[http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/\\$FILE/izvestaj2003.pdf](http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/$FILE/izvestaj2003.pdf)

mesto zauzima akcija "Sablja"²¹, koja je rezultirala rasvetljavanjem atentata na premijera dr Zorana Đinđića, te otkrivanjem i dokazivanjem jedne od najorganizovanijih kriminalnih grupa, tzv. "Zemunskog klana". Takođe, suzbijeno je delovanje i više drugih organizovanih kriminalnih grupa u Srbiji i rasvetljen veći broj najtežih krivičnih dela iz ranijeg perioda. U izveštaju o radu MUP-a u 2003. godini se navodi da je uspešnom realizacijom "Sablje" organizovani kriminalitet u Srbiji poražen, nakon čega su stvoreni povoljni bezbednosni uslovi koji su u potpunosti, i u pozitivnom smislu, promenili sliku Srbije pre i nakon njene realizacije.²²

Tokom 2003. godine u najvećoj meri je suzbijena kriminalna aktivnost "naftne" i "duvanske mafije", o čemu svedoči podatak da je nelegalni promet cigareta do 2001. godine iznosio 80% od ukupnog prometa, a u 2003. godini drastično manje – tek 20%. I "sivo" tržište naftnim derivatima svedeno je na najniži nivo u proteklih deset i više godina. Time je nosiocima organizovanog kriminaliteta zadat težak udarac u najunosnijim i najprofitabilnijim granama.²³ Intenzivne mere i aktivnosti koje je preduzelo Ministarstvo rezultirale su i sprovođenjem niza uspešnih akcija u borbi protiv "narko mafije" i presecanja krijumčarskih kanala opojnih droga, kako na državnoj granici tako i po dubini državne teritorije. Postignuti rezultati su potvrdili ocenu da je ponovno aktiviran "Balkanski put droge", sa nešto izmenjenom trasom. U samo tri realizacije zaplene na GP "Gradina", od bugarskih državljana oduzeta su ukupno 53 kilograma heroina. Značajne aktivnosti preduzete su na presecanju krijumčarskih kanala heroina koje realizuje tzv. "albanska narko-mafija" sa područja AP Kosovo i Metohija i opština Bujanovac i Preševo. Realizovane akcije i saznanja kojima raspolaže Interpol ukazuju na činjenicu da je albanska narko-mafija i dalje jedna od najvećih i najorganizovanijih kriminalnih grupa, koja drži visoko mesto u svetskoj hijerarhiji krijumčarskih lanaca opojne droge.²⁴

Zapaženi rezultati su postignuti i u otkrivanju organizovanih kriminalnih grupa koje se bave proizvodnjom i distribucijom sintetičkih droga. Početkom 2003. godine otkrivena je jedna od najvećih fabrika za proizvodnju ekstazija u Evropi, kojom prilikom je zaplenjeno oko dva miliona tableta ove

---

²¹ Policijska akcija preduzeta nakon ubistva premijera Đinđića, 12 marta 2003 godine, i koja je najvećim delom realizovana tokom, tim povodom uvedenog vanrednog stanja, simbolično je nazvana "Sablja". Njen zadatak je bio, kako je to isticano od strane predstavnika državne vlasti, da "očisti" srpsko društvo od organizovanog kriminala.

²² *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2003 godini.*

²³ Ibid.

²⁴ Ibid.

droge, u vrednosti od preko 4 miliona evra, kao i 20 tona anhidrida sirćetne kiseline potrebne za njenu proizvodnju, u vrednosti od 10 miliona evra.

U 2003. godini za 43 strane državljanke je utvrđeno da su bile žrtve trgovine ljudima. Prilikom presecanja kanala za ilegalno prebacivanje stranih državljana pronađeno je 247 lica, među kojima najviše Turaka, Avganistanaca i Iračana. Uspešnim akcijama, samo u oktobru i novembru mesecu 2003. godine otkrivena su 122 ilegalna migranta. U okviru akcije "Sablja" otkrivena je jedna od najorganizovanijih grupa u zemlji koja je imala uporište u susednim zemljama u kojima su najčešće vrbovane strane državljanke kao žrtve trgovine ljudima, kao i u zapadnoevropskim zemljama, gde je trebalo da bude njihova konačna destinacija. Lišen je slobode vođa ove grupe, te podnete krivične prijave protiv 16 lica zbog bavljenja trgovinom ljudima.

Tokom "Sablje" su razotkriveni svi načini funkcionisanja i organizacije "Zemunskog klana" na planu krijumčarenja i nedozvoljene trgovine narkoticima. Presečeni su kanali kojima je ova grupa iz Bugarske, Makedonije, Holandije i Kolumbije u našu zemlju, ali i Austriju i Švajcarsku, krijumčarila veće količine kokaina i heroina, te razbijena mreža preprodavaca i posrednika koja je bila organizovana u šest teritorijalnih podgrupa od kojih je svaka oformila svoju mrežu preprodavaca. Ministarstvo unutrašnjih poslova je preduzelo energične mere prema svim članovima identifikovanih organizovanih kriminalnih grupa (njihov broj je u 2003. godini bio 123 sa 844 člana) u većim mestima u Srbiji, a otkrivene su i nove organizovane kriminalne grupe za čije postojanje se do tada nije pouzdano znalo. U Novom Sadu je otkrivena grupa koju je predvodio jedan od aktivnih članova "Zemunskog klana" koja je u direktnoj vezi sa njim kontrolisala ilegalno narko tržište na području Vojvodina; u Požarevcu grupa "Pacov"; u Beogradu "Rakovički klan", jedna od najvećih kriminalnih grupa koja je delovala na ovom području; u Kruševcu "Jotkina grupa"; u Šapcu su uhapšene vođe dve suprostavljene organizovane kriminalne grupe; u Kraljevu su razbijene sve tri organizovane kriminalne grupe koje su delovale na ovom području; u Novom Pazaru organizovane kriminalne grupe koje su se bavile nedozvoljenom trgovinom narkoticima, trgovinom ljudima, teškim krađama i organizovanim kriminalitetom u oblasti privrede, itd.

Na teritoriji Srbije je na kraju 2004. godine registrovano aktivno delovanje 62 organizovane kriminalne grupe sa ukupno 421 pripadnikom, kao i 54 bezbednosno interesantna pojedinca koji se bave krivičnim delima opšteg

kriminaliteta.²⁵ Od ukupnog broja kriminalnih grupa, oko 60% njih se bavi organizovanim krijumčarenjem narkotika, kao jednom od najunosnijih kriminalnih delatnosti. Kriminalne grupe su različitog stepena organizovanosti, a samo sprečavanje njihovih nezakonitih aktivnosti je izuzetno složeno, s obzirom da se one, nakon policijskih mera preventivnog i represivnog karaktera brzo pregrupišu i nastavljaju sa kriminalnim aktivnostima. Zato je njihov ukupan broj promenljiv, dok učesnici međusobnih obračuna, pa i same žrtve, uglavnom izbegavaju svaku kooperativnost i saradnju sa policijom.

Radom na suzbijanju organizovanog ilegalnog prometa narkotika, u 2004. godini je otkriveno 28 krijumčarskih kanala, lišeno slobode 55 lica i oduzeto 425 kg. heroina, 247 kg. marihuane, oko 13 kg. kokaina, 1944 tablete ekstazija. U okviru aktivnosti suzbijanja organizovanih krađa i preprodaje motornih vozila otkriven je lanac prodaje luksuznih automobila krađenih u Slovačkoj, kao i krijumčarski kanal kojim su vozila, krađena u Beogradu, transportovana i prodavana u Ukrajini (reč je o šestočlanoj kriminalnoj grupi iz Beograda i Šapca). Takođe, otkrivena je i lišena slobode grupa koja se od 2002. godine bavila krađom vozila na širem području Beograda, koja je uz falsifikovanu dokumentaciju prodavala u Crnoj Gori ili vraćala vlasnicima, uz odgovarajuću novčanu naknadu. U 2004. godini su, prema policijskim navodima, uspešno otkriveni slučajevi falsifikovanja i rasturanja stranog i domaćeg novca, raznih isprava, dokumenata i znakova za vrednost, kao i ilegalne i legalne štamparije u kojima je izrađivan domaći i strani novac, vrednosni papiri, dokumenta i isprave.

Prioritetne aktivnosti MUP-a Srbije tokom 2005. godine, kada je reč o suprotstavljanju organizovanom kriminalitetu, bile su usmerene na suzbijanje krijumčarenja narkotika.²⁶ U ovoj godini presečeno je ukupno 20 kanala za krijumčarenje opojne droge, pri čemu je lišeno slobode 41 lice i oduzeto 260.278 grama heroina, 92.665 grama marihuane, 4.248 grama kokaina, kao i 27,3 kilograma paracetamola (prekursor koji se koristi za uvećanje količine heroina pri prodaji), 20.000 komada tramadola i 1.834 komada ekstazija. Od značajnijih realizacija izdvaja se lišenje slobode organizovane kriminalne grupe koja je opojnu drogu nabavljala u Bugarskoj i prodavala u Nišu, Leskovcu i Beogradu. Otkrivena je i organizovana mreža prodavaca heroina i lišeno slobode 12 lica iz Negotina, među kojima i

---

²⁵ *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2004 godini*, Beograd, januar 2005.

²⁶ *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2005 godini*, Beograd, januar 2006.

organizator ove mreže, čime je presečen krijumčarski kanal iz Turske. Na GP Batrovci, samo u 6 zaplena, oduzeta su ukupno 92,4 kg heroína, 1.670 kg marihuane i 1.834 komada ekstazija, a na GP Gradina u dve zaplene ukupno je oduzeto 132,5 kg heroína.

Drugi značajan segment rada i angažovanja Ministarstva unutrašnjih poslova u 2005. godini bio je usmeren na suzbijanje trgovine ljudima kao jednog od najtežih oblika organizovanog kriminalnog delovanja. Samostalno i u saradnji sa BIA-om, presečeno je više kanala za ilegalno prebacivanje ljudi. Podnete su 53 krivične prijave, zbog 53 krivična dela trgovine ljudima (39 krivičnih prijava zbog krijumčarenja migranata i 14 zbog seksualne ili radne eksploatacije). U nedozvoljnom prelasku državne granice u 2005. godini otkriveno je 1.086 lica, što je na nivou iz 2004. godine (1.053). Među licima koja su u 2005. godini na teritoriju SCG ušla na ilegalan način, najviše je državljana Albanije - 333, Turske - 197, Rumunije - 151, Moldavije - 109, Makedonije - 91, BiH - 37 i dr. Od ukupnog broja lica koja su na nedozvoljen način ušla na teritoriju Republike Srbije, 412 ili 38,0% je ušlo sa područja Kosova i Metohije.

Posebne aktivnosti u 2005. godini bile su usmerene i na otkrivanje organizovanih kriminalnih grupa koje se bave nasilničkim imovinskim kriminalitetom. Značajno je lišenje slobode grupe od 14 lica, među kojima i 8 pripadnika policije, koja je vršila krivična dela teških slučajeva razbojničke krađe i razbojništva i teške krađe tokom 2004. i 2005. godine u stambenim objektima na području Beograda i Kragujevca, kao i grupe od osam lica, koja je, između ostalog, izvršila seriju razbojništava u Beogradu u periodu od avgusta do oktobra 2005. godine. Uspešne policijske akcije realizovane su i u oblasti otkrivanja organizovanih oblika falsifikovanja novca, čekova i isprava. U saradnji sa policijom Danske, otkrivena je međunarodna grupa falsifikatora, lišeno slobode 16 članova te grupe i otkrivena ilegalna "kovnica novca". Otkrivena je i organizovana sedmočlana kriminalna grupa, koja je u jednoj od legalnih štamparija falsifikovala novčanice u apoenu od 200 evra, kao i grupa od 7 lica koja je falsifikovala lične karte, obrasce čekovnih kartica i čekove. U vezi sa korupcijom u pravosuđu otkriven je slučaj podmićivanja sudije Vrhovnog suda Srbije od strane vođe jedne organizovane kriminalne grupe kako bi izdejstvovao oslobađajuću presudu. U Izveštaju Saveta Evrope o stanju organizovanog kriminaliteta²⁷ (Organized Crime Situation Report, 2004), koji se sačinjava za svaku godinu na osnovu

---

²⁷ *Organized Crime Situation Report 2004 - Focus on the threat of cybercrime*, Council of Europe, Strasbourg, December 2004, str. 54.

dostavljenih podataka država članica, ističe se da je 2003. godine u Srbiji zabeleženo 810 nezakonitih aktivnosti u kojima je učestvovalo 126 organizovanih kriminalnih grupa i 1.250 osumnjičenih (što je dovelo do 371 osude).²⁸ Nekoliko organizovanih kriminalnih grupa eliminisano je u 2003-oj godini tokom operacije "Sablja". "Zemunski klan", sa oko 45 članova, bio je uključen u brojna kidnapovanja, iznude, trgovinu drogom i oružjem, kao i ubistva, kako bi stvorio kriminalni monopol, a njegovi pripadnici su preduzeli, ili planirali, i ubistva političkih lidera i visokih državnih funkcionera. Vođe ove kriminalne organizacije su ubijene u okršaju sa policijom, krajem marta 2003. godine, dok je njihov saradnik, inače bivši komandant JSO, uhapšen u junu 2004. godine. I jedan broj drugih grupa bio je uključen u ubistva, kidnapovanja, iznude i reketiranja, trgovinu drogom i ljudima. Ova godina je bila godina otvorene konfrontacije između organizovanog kriminaliteta i državnih struktura, koja je svoj vrhunac dostigla ubistvom srpskog premijera Đinđića u martu mesecu. Rezultat toga bilo je uvođenje vanrednog stanja i realizacija policijske akcije "Sablja", usmerene neutralisanju organizovanog kriminaliteta i hapšenju osumnjičenih vođa organizovanih kriminalnih grupa u 2003. i 2004. godini. U Izveštaju Saveta Evrope se ističe da privredni kriminalitet, posebno u vezi sa privatizacijom, u kojoj prema raširenom verovanju učešće uzimaju i organizovane kriminalne grupe u sprezi sa visokim funkcionerima, ostaje ključni problem za Srbiju i ubuduće, te da će Kosovo i dalje biti glavni izvor organizovanog kriminaliteta u vezi sa trgovinom ljudima, drogom i raznovrsnim falsifikatima.²⁹

Posebno odeljenje Okružnog suda u Beogradu, u široj javnosti poznato kao "Specijalni sud", nadležno je za vođenje postupaka za krivična dela

---

²⁸ Poređenja radi, Rumunija je za istu godinu prijavila 4.963 slučaja organizovanog kriminaliteta, u kojima su učešće uzele 1.062 organizovane kriminalne grupe i mreže sa 3.898 osumnjičenih lica - članova. U Nemačkoj je ukupno identifikovano 637 organizovanih kriminalnih grupa i mreža sa 13.098 osumnjičenih. Italija - u 2003 godini je zabeleženo 10.456 lica uključenih u kriminalna udruženja, 3.177 lica u udruženja mafijaškog tipa, i 2.681 lice u grupe koje se bave trgovinom narkotika. Treba napomenuti da odgovori na upitnik o stanju organizovanog kriminaliteta u zemljama članicama Saveta Evrope ukazuju na velike teškoće u identifikaciji organizovanih kriminalnih grupa, pa samim tim i izveštavanju o organizovanom kriminalitetu. Podaci prikupljeni na taj način pokazuju značajne varijacije među pojedinim zemljama, u rasponu od nijedne do više od 1.000 organizovanih kriminalnih grupa. Neke države, iako prijavljuju veliki broj slučajeva organizovanog kriminaliteta, ne mogu da daju podatke o organizovanim kriminalnim grupama, dok druge opet navode da ako se kriterijumi za identifikaciju organizovanih kriminalnih grupa primene u širem kontekstu, tada se izuzetno veliki broj krivičnih dela može podvesti pod organizovani kriminalitet.

²⁹ Ibid.

organizovanog kriminaliteta na teritoriji Republike Srbije. Sa radom je počelo u 2003. godini, a zaključno sa septembrom 2006. godine primilo je od Posebnog odeljenja Okružnog tužilaštva u Beogradu za suzbijanje organizovanog kriminala ukupno 56 predmeta za suđenje, od kojih je 13 okončano pravnosnažnim presudama, u 16 rešenih predmeta presude još uvek nisu dobile svojstvo pravnosnažnosti, dok je za 27 predmeta postupak u toku.³⁰ U 2003-oj godini u 13 predmeta optuženo je 134 lica, 2004-te godine u 18 predmeta 100 lica, 2005-te u 15 predmeta 104 lica, i u prvih 8 meseci 2006. godine u 10 predmeta optužena su 74 lica. Od ukupnog broja optuženih (412), pritvor je određen prema 237 lica. Kada je reč o krivičnim delima koja su najzastupljenija u postupcima za organizovani kriminalitet, na prvom mestu su (naravno, pored raznih oblika zločinačkog udruživanja - 254 OKZ, 227 KZS, 346 KZ) neovlašćena proizvodnja i stavljanje u promet pojnih droga (245 OKZ, 246 KZ), zatim ubistvo (47 KZS, 114 KZ), trgovina ljudima (111b KZS, 388 KZ), teška krađa (166 KZS, 204 KZ), iznuda (180 KZS, 214 KZ) i otmica (64 KZS, 134 KZ).

U prvih šest meseci 2006. godine pokrenuta je istraga prema više organizovanih kriminalnih grupa, od kojih su javnost najviše uzburkala saznanja o delovanju tzv. "Stečajne" i "Drumske mafije". U prvom slučaju okrivljeno je i pritvoreno više od deset lica, uključujući predsednika Trgovinskog suda u Beogradu i sudiju istog suda, zatim dva direktora uglednih banaka, direktore nekih preduzeća itd., koji su prema navodima policije i tužilaštva razradili sistem obezvređivanja i "guranja" u stečaj određenih firmi, u cilju njihove prodaje u bescenje. Istraga "Drumske mafije" obuhvata veći broj lica za malverzacije na naplatnim rampama autoputa, koja su na taj način nezakonito pribavila ogromne sume novca. Te, kao i još neke istrage inicirane tokom ove godine, ukazuju da organizovani kriminalitet u Srbiji pored tradicionalnih, poprima i sve sofisticiranije oblike i načine ispoljavanja, spregnute sa korupcijom i privrednim kriminalitetom, što svakako predstavlja društveno najštetniju i za otkrivanje i dokazivanje najkompleksniju "kriminalnu kombinaciju".

---

³⁰ Podaci koji su autoru saopšteni u Posebnom odeljenju Okružnog suda u Beogradu, septembra 2006. godine.

Zaključna razmatranja

Organizovani kriminalitet ima svoju jasno definisanu istoriju kroz koju se neprekidno menjao sa jednim ciljem - da bi ostao isti - visokoprofitabilan, s jedne strane, i visokorizičan po državu i društvo, s druge. Danas je postao sinonim za one oblike kriminaliteta koji se smatraju naročito kompleksnim i opasnim. Na unutrašnjem planu organizovani kriminalitet je digao na "uzbunu" nacionalne policijske i pravosudne snage, zahtevajući specijalizaciju, hitnost i sofisticiranost u postupanju, uz proširenje tradicionalnih ovlašćenja, jednim delom i na uštrb građanskih sloboda i prava, dok je na međunarodnom nivou doveo do intenziviranja raznih oblika međudržavne saradnje. U Evropi je ubrzao proces operacionalizacije Šengenskog sporazuma i konstituisanja Europolu, dok je širom sveta osnažio ulogu Interpola u podršci nacionalnim kriminalističkim službama, u aktivnostima koje preduzimaju u cilju njegovog suzbijanja.

Kada se termin organizovani kriminalitet pojavio tridesetih godina prošlog veka u Čikagu, odnosio se na delatnost osoba kojima je zločin bio "posao" u datom gradu ili teritoriji, koju su želeli da zadrže pod svojom kontrolom. Danas, sa ukрупnjavanjem legitimnih poslova, ukрупnjava se i sam kriminalitet, postajući sposoban da iskoristi poslovne prilike širom sveta u cilju povećanja profita i smanjenja rizika od otkrivanja i sankcionisanja. Kako globalizacija olakšava ekspanziju međunarodne trgovine u skoro svakom obliku, ona istovremeno olakšava i transnacionalne operacije kriminalnih organizacija na klasičnim kriminalnim tržištima kao što su krijumčarenje droge, oružja, vozila, cigareta i dr. Dok tradicionalna kriminalna tržišta i dalje ostaju važna za organizovani kriminalitet, globalizacija pruža nove prilike u smislu prevara na visokom nivou, finansijskih prekršaja i ostalih oblika privrednog kriminaliteta za koje se veruje da su mnogo profitabilniji - istovremeno i mnogo manje riskantni. Razlika između, s jedne strane zakonitih preduzeća koja primenjuju nelegalne načine poslovanja, čineći privredni kriminalitet, ili se koriste prihodima ostvarenim kriminalitetom, i s druge strane, organizovanih kriminalnih grupa oformljenih radi vršenja krivičnih dela, kojima se upravlja kao sa poslovnim ili privrednim subjektima i čiji se prihodi investiraju u legalne ekonomske tokove, postaje sve manje jasna. Pranje novca i legalizacija nezakonito stečene dobiti predstavljaju ključna pitanja u suzbijanju organizovanog kriminaliteta, dobijajući svakodnevno na svojoj aktuelizaciji.

Modus operandi organizovanog kriminaliteta i dalje obuhvata upotrebu sile i zastrašivanja. Međutim, korišćenje raznih vrsta uticaja, uključujući korupciju, kao i primena stručnih znanja iz raznih oblasti, trgovinskih struktura i principa, ukazuju na značaj i visok intenzitet simbiotskog odnosa između organizovanog kriminaliteta i delova države i društva. Umesto da se razmišlja u duhu jasne dihotomije između njih, organizovani kriminalitet često velikim delom upravo oblikuje društveni, ekonomski i politički kontekst u kom nastaje i deluje, uz složene međusobne odnose koji su češće dopunjujući i klijentelistički, nego konfrontirajući.

Prethodno rečeno u formi zaključne konstatacije o organizovanom kriminalitetu, apsolutno važi i za srpsku državu i društvo. Oni više nikada ne bi smeli da dozvole da organizovani kriminalitet toliko ojača da "snajperom gađa u centar njihovog bića", zbog čega svi subjekti socijalne kontrole (formalni i neformalni) moraju uložiti ogromne napore kako bi ovaj kriminalni fenomen sveli na što je moguće manju meru. Neprestano treba imati u vidu činjenicu da organizovani kriminalitet danas nije ono što je bio u prošlosti, odnosno da ne predstavlja samo vrstu klasičnog, imovinskog kriminaliteta već i složen bezbednosni problem, koji usled bliske povezanosti sa terorizmom uzrokuje ozbiljne pretnje po demokratski, pravni i privredni poredak svake zemlje. Nažalost, Republika Srbija je to i te kako osetila 12. marta 2003. godine.

Literatura

- Kegley, C., Raymond, G.: *Exorcising the Ghost of Westphalia - Building World Order in the New Millennium*, New Jersey, 2002.
- Edwards, A., Gill, P.: The Politics of "Transnational Organized Crime": Discourse, Reflexivity and Narration of the "Threat".- U: *British Journal of Politics and International Relations*, br. 2, June 2002.
- 2003 - *European Union Organized Crime Report*, Europol, Luxembourg, 2003.
- *Organized Crime Situation Report 2004 - Focus on the threat of cybercrime*, Council of Europe, Strasbourg, December 2004.
- Adamoli, S., Di Nicola, A., Savona, E., Zoffi, P.: *Organized Crime - Around the World*, Helsinki, 1998.
- Marinković, D.: Organizovani kriminalitet – izazov krivičnom zakonodavstvu.- U: *Bezbednost*, Beograd, broj 2, 2004.
- Škulić, M.: *Organizovani kriminalitet - pojam i krivičnoprocesni aspekti*, Beograd, 2003.
- Lazin, Đ.: Pravna definicija organizovanog kriminala i njen praktični značaj.- U: *Aktuelno stanje u krivičnom zakonodavstvu Srbije i Crne Gore* - zbornik radova, Beograd, 2004.
- Škulić, M.: Nacrt Zakona o državnim organima u postupku za krivična dela organizovanog kriminala.- U: *Novo krivično zakonodavstvo Srbije*, zbornik radova, Beograd, 2005.
- *Izveštaj o radu MUP-a Republike Srbije u 2002 godini*; Internet:
- [http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/\\$FILE/izvestaj2002.doc](http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/$FILE/izvestaj2002.doc)
- *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2003 godini*, Beograd, 2004; Internet:
- [http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/\\$FILE/izvestaj2003.pdf](http://www.mup.sr.gov.yu/domino/skzn.nsf/fc9e82a3073a74fac1256c3200393d62/$FILE/izvestaj2003.pdf)
- *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2004 godini*, Beograd, januar 2005.
- *Izveštaj o radu Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srbije u 2005 godini*, Beograd, januar 2006.